

Mission à Bucarest (Roumanie)

Tout d'abord la pauvreté générale et l'abatement moral sont tellement saisissants que la préoccupation des architectes et historiens roumains de protéger le patrimoine et de reconstruire la ville, dans ce contexte, est d'autant plus admirable. En effet le centre de Bucarest a été, en grande partie, détruit: 600 hectares de démolition alors que la guerre en a détruit moins de 200 à Beyrouth. À la place, une avenue monumentale (« Avenue de la Victoire du Socialisme ») conduit au monumental « Palais du Peuple ». Sur cette emprise tout a été détruit; les maisons éclectiques au XIX-ème comme les églises.

Les constructions actuelles néo-classiques ou néo-1930 totalement alignées sur 3,5 km de long n'ont aucun lien physique ni esthétique avec le tissu ancien du XIXème.

Par ailleurs personne ne sait quoi faire du palais monstrueux et inachevé qui domine cette perspective: faut-il le terminer et comment utiliser ces espaces gigantesques (au total 40 000 m²)?

L'objet du symposium organisé par les architectes roumains était de poser les problèmes, de lancer des idées mais aussi de s'exprimer librement sur le patrimoine et la ville, les lieux mythiques, les lieux sacrés, tout ce qu'ils gardaient enfoui au fond d'eux-mêmes. Cela m'a un peu fait l'effet d'une bénéfique thérapie collective car ils ont tous participé, par force, de près ou de loin au massacre de leur ville et à sa reconstruction actuelle.

L'exposition, très bien faite, située à deux pas de la place de l'université où avaient lieu les manifestations a attiré un monde impressionnant. Peu de nos expositions d'urbanisme ou d'architecture sont aussi fréquentées. Elle montrait Bucarest avant, après, en photos, en projets. C'était simple et clair et convainquant,

convainquant qu'une part de leur histoire est enfouie maintenant dans les décombres, qu'il faut raccommoier le tissu neuf sur l'ancien et qu'il faut sauver le patrimoine existant; sinon Bucarest sera complètement assimilée à l'œuvre de son dictateur.

D'après ce que j'ai compris la direction du patrimoine avait été totalement supprimée, par simple décision en 1977, lors de la révolution culturelle roumaine et à l'occasion du tremblement de terre qui a détruit ou ébranlé un grand nombre de bâtiments à Bucarest. Aujourd'hui, autour de Peter Derer une direction est en train de se recomposer. La plupart parlant couramment français, les échanges sont très faciles, et ils sont très demandeurs.

Tout d'abord ils souhaitent obtenir de la documentation; beaucoup de documentation, si possible. Ils ont déjà, en main, et annoté, le livre vert sur la protection du patrimoine historique et esthétique de la France publié au journal officiel.

Ils souhaitent en plus:

- les méthodes et fiches de l'inventaire, pour les bâtiments essentiellement, leur priorité étant d'établir la liste des bâtiments à protéger. Ils ne font pas la différence entre inventaire et protection.

- les normes techniques de travaux pour certains ouvrages spécifiques sur les monuments historiques (je n'ai cependant pas pu me rendre compte des travaux qu'ils étaient financièrement capables d'entreprendre).

- les programmes d'étude de Chaillot.

Ensuite ils ont besoin et demandent une « aide humanitaire administrative »: de l'encre, des machines à écrire réformées. Ils n'ont rien.

Enfin ils ont encore très peur, peur notamment que les informations même purement techniques que nous pourrions envoyer soient filtrées ou détournées ou ne parviennent pas. L'attaché culturel de l'Ambassade de France que j'ai rencontré et à qui j'ai signalé ce point a eu l'air peu surpris et a proposé que les docu-

Nota red.

Textul reprezintă raportul d-nei Anna-Marie Cousin către dl Jean-Pierre Bady, director al Direcției Patrimoniului — Ministerul Culturii, Franța.

ments soient envoyés par la valise diplomatique et puis ensuite portés directement par l'Ambassade aux intéressés.

En conclusion, je crois que les roumains, qui depuis la venue de Monsieur Alain Decaux,

font partie de l'organisation de pays francophones peuvent tirer d'échanges culturels avec la France une aide qui pourrait avoir des effets bénéfiques irréversibles.

ANNE-MARIE COUSIN

Arheologia la ora revoluției

Una din cele mai grave urmări ale instaurării dictaturii proletariului pe pământul românesc a fost înlocuirea adevăratelor valori cu „valorile de clasă”. În practică s-a înlocuit profesionalismul cu un diletantism partinic, care a contribuit la deformarea psihică a celor care prin studiile mai mult sau mai puțin făcute au intrat în categoria intelectualilor.

Studentul al cărui ideal era să devină un specialist de valoare avea foarte curînd dovada că desăvîrșirea sa profesională nu însemna cîtusi de puțin deschiderea perspectivelor de a se înscrie într-un sistem de recunoaștere a calității muncii și a rezultatelor ei. Lipsa oricărei educații morale, cea tradițională bazată pe creștinism, toleranță și bun simț fiind nu numai înlăturată, dar combătută direct, a făcut ca cea mai mare parte a intelectualilor să facă un compromis după altul, sporind puterea minciunii și nonvalorii. În lupta pentru iluzorii poziții sociale și recompense materiale s-a recurs la cele mai umiltoare renunțări, la demnitatea profesională și umană.

Aceste considerații amare, cu caracter general sînt valabile și în cercetarea arheologică din România. Prin frumusețea și noblețea obiectului de studiu al arheologiei, mai ales într-o țară în care pentru o vreme îndelungată din istoria națională nu beneficiem decît de documente arheologice, era de așteptat ca cei care o practicăm să ne fi consacrat în cea mai mare măsură desăvîrșirii.

În condițiile create după 1947 nu s-a instituționalizat un învățămînt de specialitate; treptat, prin dispariția profesorilor de valoare de la catedra de istoria veche și arheologie, a degenerat și forma de specializare secundară pe care am moștenit-o de la iluștrii noștrii înaintași Gr. Tocilescu și V. Pârvan. Pregătirea arheologilor a depins practic de zelul cîtorva cadre didactice și de colaborarea cu cercetătorii Institutelor de arheologie. Cu rare excepții, absolenții pregătiți în aceste condiții nu au fost cei care au

ocupat posturile de specialitate din muzee, unde criteriile de angajare erau de competență „forurilor de partid și stat” locale; așa se face că în multe muzee activitatea de salvare, înregistrare și cercetare a fost cu totul insuficientă și de un nivel extrem de discutabil. În ultimii ani, prin introducerea autofinanțării acestor instituții s-a distrus orice activitate de calitate.

Institutul de Arheologie din București și sectoarele de specialitate de la Cluj și Iași au constituit, comparativ, focarele de ținută ale cercetării arheologice. Dar și aceste nuclee ale cercetării au fost „sub vremi”. Programul de cercetare era comandat după interese politice, rezultatele trebuiau interpretate în funcție de „optica” momentului, constituirea colectivelor de cercetători, cu rare excepții, se bazau pe dosar și criterii subiective.

Fără doar și poate, relizările obținute în ultima jumătate de veac nu sînt neglijabile, dar sînt mult sub nivelul la care ar fi putut și ar fi trebuit să fie. Ceea ce s-a obținut s-a datorat acelor care au avut mai presus de orice dorința de a-și exprima capacitatea profesională în condițiile date. Din păcate, nu s-a realizat o atitudine comună și fermă pentru impunerea calității în toate aspectele cercetării arheologice. Mici sau mari rivalități, cu substraturi subiective, alimentate deliberat de la vîrfurile ierarhiei nonvalorilor, au stat îndărătul multora din loviturile pe care le-a primit cercetarea arheologică în aceste decenii.

Încercarea pe care au făcut-o, la mijlocul deceniului șapte, cei mai tineri cercetători ai Institutului de Arheologie din București de a reînnoi modul de abordare a temelor esențiale de studiu, prin analizarea obiectivă a stadiului la care s-a ajuns și prin inventarierea problemelor principale de abordat s-a izbit de automulțumirea comodă a unora și în cele din urmă a fost spulberată prin dezmembrarea colectivelor. „Reorganizarea” institutelor din 1975 a avut